

Andrzej Pery

**Sześciolatek w szkole i w przedszkolu – aspekty prawne okresu
przejściowego**

Obowiązek szkolny – stan prawny do 1 września 2014 roku

W okresie przejściowym – do 1 września 2014 roku – obowiązuje dotychczasowy przepis art. 15 ust. 2 Ustawy o systemie oświaty: „**Obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat**”.

1. Gotowość szkolna sześciolatka

Obecnie rodzice – rozumieni w tym tekście także jako prawni opiekunowie – każdego dziecka sześciolatka (sześciolatka, dlatego że każdy pięciolatek jest objęty obowiązkiem wychowania przedszkolnego) otrzymują informację o jego gotowości do podjęcia nauki w szkole podstawowej. Przedszkole, oddział przedszkolny w szkole podstawowej lub punkt czy zespół przedszkolny wydają taką opinię do końca kwietnia – art. 3 ust. 5. Rozporządzenia w sprawie druków szkolnych.

Ponieważ informacja o gotowości sześciolatka do podjęcia nauki w szkole podstawowej wydawana jest na podstawie dokumentacji prowadzonych obserwacji pedagogicznych dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, dla rodziców jest to podstawowa wiedza o stanie wiedzy i umiejętności ich pociech. Na podstawie tej informacji oraz własnych doświadczeń podejmują oni decyzję o rozpoczynaniu bądź nie obowiązku szkolnego przez dzieci.

2. Obowiązek szkolny sześciolatka

Ustawa zmieniająca ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty określiła przejściową drogę sześciolatka do obowiązku szkolnego i zmieniła dotychczasowe zapisy. Zgodnie z nowymi przepisami, w latach szkolnych 2012/2013 i 2013/2014, to rodzice będą decydowali o tym, czy ich dziecko rozpocznie naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej. Jeżeli zachcą, by mały uczeń podjął obowiązek szkolny, dyrektor wybranej placówki przyjmie sześciolatka do szkoły.

Dyrektor, w przypadku przyjmowania sześciolatka do klasy pierwszej, nie musi i nie może (nie ma ku temu podstawy prawnej) sprawdzać, czy dziecko wykazuje psychofizyczną dojrzałość do podjęcia nauki szkolnej oraz zasięgać opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej – nawet w sytuacji, gdy sześciolatek nie wypełniał obowiązku wychowania przedszkolnego.

Istnieje możliwość objęcia dziecka indywidualnym nauczaniem. Dotyczy to przypadków, w których jego stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły. Dyrektor placówki organizuje nauczanie indywidualne na podstawie orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania wydanego na wniosek rodziców przez zespół orzekający, działający w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Z ustawy nie wynika możliwość odroczenia obowiązku szkolnego, np. z powodu nieprzygotowania szkoły na przyjęcie sześciolatków. Zatem, jeżeli rodzice wyrażą wolę posłania dziecka sześciolatka do szkoły, gmina i dyrektor placówki muszą być gotowi do jego przyjęcia. Jest to ich obowiązek.

3. Kształcenie specjalne

Kształceniem specjalnym obejmuje się uczniów wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Dotyczy to także dzieci sześciolatków, które będą rozpoczynać obowiązek szkolny. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, szkołach lub oddziałach specjalnych.

Decyzja o wyborze typu szkoły należy do rodziców dziecka. Szkoła musi taki wybór zaakceptować i dostosować warunki pracy do potrzeb ucznia wymagającego kształcenia specjalnego.

Do szkoły podstawowej specjalnej, integracyjnej oraz do oddziałów specjalnych w szkołach podstawowych ogólnodostępnych przyjmowane są, na wniosek rodziców, dzieci posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane przez zespół orzekający, działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej. Za spełnianie obowiązku szkolnego uznaje się również udział dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych.

4. Inne możliwości wypełniania obowiązku szkolnego

Obowiązek szkolny spełnia się przez uczęszczanie do szkoły podstawowej publicznej, niepublicznej lub do szkoły za granicą – w tym na podstawie umów międzynarodowych lub porozumień o współpracy bezpośredniej zawieranych przez szkoły, jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej – czy przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Na wniosek rodziców dyrektor publicznej lub niepublicznej szkoły podstawowej, do której dziecko zostało przyjęte, może zezwolić, w drodze decyzji, na spełnianie przez ucznia obowiązku szkolnego poza szkołą. Zezwolenie może być wydane, jeżeli wniosek jego o wydanie został złożony do 31 maja. Do wniosku rodzice muszą dołączyć:

- opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej;
- podpisane przez nich oświadczenie o zapewnieniu dziecku warunków umożliwiających realizację podstawy programowej obowiązującej w szkole podstawowej;
- podpisane przez nich zobowiązanie do przystępowania w roku szkolnym przez dziecko spełniające obowiązek szkolny do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych.

Dziecko spełniające obowiązek szkolny poza szkołą otrzymuje świadectwo ukończenia poszczególnych klas po zdaniu egzaminów klasyfikacyjnych z zakresu części podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia, uzgodnionej na dany rok szkolny z dyrektorem szkoły. Dziecko spełniające obowiązek szkolny poza szkołą ma prawo uczestniczyć w szkole w nadobowiązkowych zajęciach pozalekcyjnych.

5. Odroczenie obowiązku szkolnego

W okresie przejściowym pozostały zapisy prawne dające dyrektorowi możliwość podjęcia decyzji odraczającej obowiązek szkolny dla dzieci siedmioletnich. Jeżeli będą ważne przyczyny, które uniemożliwiają rozpoczęcie spełniania obowiązku szkolnego przez dziecko siedmioletnie, dyrektor może odroczyć obowiązek – nie dłużej jednak niż o jeden rok. Taką decyzję podejmuje jedynie dyrektor publicznej szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, po zasięgnięciu opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej (art. 15 ust. 3 i 4 Ustawy o systemie oświaty).

6. Przyjęcie pięciolatka do szkoły

Ustawa zmieniająca Ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty anulowała w okresie przejściowym zapisy art. 16 ust. 1 i 2 Ustawy o systemie oświaty. Przepisy te dawały możliwość rozpoczynania obowiązku szkolnego dzieciom, które ukończyły pięć lat. Do 1 września 2014 roku dzieci, które w 2012 i 2013 roku kończą pięć lat, nie mogą rozpocząć nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej.

7. Dzieci sześciolatnie w przedszkolu

Zgodnie ze zmienioną Ustawą o systemie oświaty, w roku szkolnym 2012/2013 i 2013/2014, dzieci urodzone w latach 2006 i 2007, które nie pójdą do I klasy szkoły podstawowej od 1 września 2012 r. i od 1 września 2013 r., nadal będą przedszkolakami.

Nowe przepisy prawa nie wprowadzają dla tych sześciolatków obowiązku wychowania przedszkolnego. W ustawie jest jedynie zapis, że dziecko sześciolatnie, które nie rozpocznie (w latach 2012/2013 i 2013/2014) spełniania obowiązku szkolnego, kontynuuje przygotowanie przedszkolne. Przypominam, że może być ono realizowane w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego.

Interpretacja Ministerstwa Edukacji Narodowej jest w powyższej sprawie jednoznaczna – „Dziecko sześciolatnie, które odbyło roczne przygotowanie przedszkolne i zgodnie z decyzją rodziców nie pójdzie 1 września 2012 r. lub 1 września 2013 r. do pierwszej klasy szkoły podstawowej, będzie musiało kontynuować edukację przedszkolną” ([komunikat na stronie internetowej MEN](#)).

Dyrektor przedszkola nie ma prawa odmówić przyjęcia dziecka, nawet w przypadku, gdy dziecko w wieku pięciu lat odbyło już przygotowanie do nauki w szkole podstawowej i informacja o gotowości szkolnej jest dla niego pozytywna. W najbliższych dwóch latach w przedszkolach będą dzieci pięcio- i sześciolatnie spełniające obowiązek przygotowania przedszkolnego i przygotowywane do podjęcia nauki w szkole. W ramach zajęć wychowania przedszkolnego nauczyciel ma rozwijać wiedzę i umiejętności dziecka, uwzględniając jego potrzeby rozwojowe – tak stanowi nowy zapis Ustawy.

8. Warunki przyjmowania dzieci do klas pierwszych

Zasady i terminy rekrutacji w szkołach podstawowych określone są przez poszczególne szkoły w porozumieniu z organami prowadzącymi. Podstawowy okres rekrutacji to marzec i kwiecień każdego roku szkolnego. Dyrektor szkoły do 30 kwietnia powinien przygotować arkusz organizacji szkoły. Szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć na stronach internetowych organów prowadzących oraz konkretnych placówek, a także na tablicach ogłoszeń i w sekretariatach poszczególnych szkół.

Do klasy pierwszej ogólnodostępnej szkoły podstawowej prowadzonej przez gminę przyjmuje się w pierwszej kolejności (z urzędu) dzieci zamieszkałe w obwodzie danej szkoły

podstawowej. Na wniosek rodziców – dzieci zamieszkałe poza obwodem określonej szkoły podstawowej mogą być przyjęte, jeżeli dyrektor dysponuje wolnymi miejscami. W tym przypadku musi on postępować zgodnie z zatwierdzonym przez organ prowadzący arkuszem organizacji placówki.

Szkoły organizują spotkania informacyjne dla rodziców przyszłych uczniów – terminów i szczegółowych informacji należy szukać w danej szkole lub na jej stronie internetowej.

Ponieważ zmiana ustawy wprowadzająca nowe zasady spełniania obowiązku szkolnego przez sześciolatki weszła w życie w marcu tego roku, dyrektorzy szkół i organy prowadzące powinny uwzględniać wnioski rodziców o przyjęcie sześciolatka do szkoły podstawowej również po zakończeniu podstawowej rekrutacji. Rekrutacja na rok szkolny 2012/2013 powinna być potraktowana jako szczególny przypadek.

Jeżeli rodzice zdecydują się zapisać dziecko do klasy pierwszej, dyrektor powinien taki wniosek przyjąć, a w przypadku konieczności zmiany arkusza organizacji szkoły, musi uruchomić procedurę zmiany arkusza.

9. Wniosek rodziców o przyjęcie dziecka do klasy pierwszej

Wzory wniosków o przyjęcie ucznia do szkoły znajdują się na stronach internetowych szkół lub w sekretariatach. Wzory wniosku ustalane są przez poszczególne placówki. Rodzice proszeni są o wpisanie podstawowych danych o dziecku oraz danych kontaktowych dotyczących rodziców.

Szkoły mają prawo domagać się tylko takich danych i informacji, które wynikają z obowiązującego prawa i są konieczne do realizacji zadań szkoły. W przypadku dziecka mogą prosić o następujące dane:

- imię/imiona i nazwisko;
- data i miejsce urodzenia;
- PESEL;
- imiona i nazwisko/nazwiska rodziców;
- miejsce zamieszkania;
- telefony kontaktowe.

Dodatkowo można zapytać rodzica o to, w jakim zakresie dziecko będzie korzystać ze świetlicy czy stołówki szkolnej.

We wniosku powinna znajdować się informacja, że powyższe dane osobowe będą wykorzystane tylko w sprawach wynikających z obowiązującego prawa w szkole oraz do kontaktów rodziców ze szkołą. Zbieranie podczas rekrutacji do klasy pierwszej innych informacji, które nie wynikają z przepisów prawa, jest niezgodne z Ustawą o ochronie danych osobowych.

Informacje niezbędne na etapie kształcenia w szkole podstawowej i wynikające z przepisów prawa mogą być zbierane od rodziców – jednocześnie z informacją, na jakiej podstawie prawnej takie informacje od rodziców są zbierane.

10. Organizacja sieci szkół – zadania gmin

Wójt gminy (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany przekazywać dyrektorom publicznych szkół podstawowych na obszarze gminy informacje o aktualnym stanie i zmianach w ewidencji dzieci.

Sieć szkół publicznych jest organizowana tak, by umożliwić dzieciom spełnianie obowiązku szkolnego. Droga dziecka z domu do szkoły nie może przekraczać 3 km – w przypadku uczniów klas I szkół podstawowych. Jeżeli droga do szkoły, w której obwodzie mieszka dziecko, przekracza tę odległość, obowiązkiem gminy jest zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu lub zwrot kosztów przejazdu środkami komunikacji publicznej.

Obowiązkiem gminy jest także zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższej szkoły podstawowej dla dzieci niepełnosprawnych. Dla dzieci z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi organ prowadzący organizuje bezpłatny transport i opiekę w czasie przewozu do ośrodka umożliwiającego tym dzieciom realizację obowiązku szkolnego lub zwrot kosztów przejazdu dziecka oraz jego opiekuna do szkoły lub ośrodka.

W przypadku, gdy rodzice (prawni opiekunowie) wybrali dla dziecka inną szkołę i droga do niej przekracza trzy kilometry, zapewniają oni dojazd do szkoły we własnym zakresie.

11. Zadania rodziców

Rodzice nie mają obowiązku informowania dyrektora szkoły podstawowej, w rejonie której zamieszkuje dziecko, o tym, w której placówce ich dziecko spełnia obowiązek szkolny. Taki obowiązek ma dyrektor szkoły przyjmujący sześciolatkę do klasy pierwszej. Dyrektorzy publicznych szkół podstawowych kontrolują spełnianie obowiązku szkolnego przez dzieci zamieszkałe w obwodach tych szkół.

Rodzice (opiekunowie) dziecka sześciolatniego, które rozpoczyna obowiązek szkolny, są obowiązani do:

- dopełnienia czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do szkoły;
- zapewnienia regularnego uczęszczania dziecka na zajęcia szkolne;
- zapewnienia dziecku warunków umożliwiających przygotowywanie się do zajęć.

Jeżeli sześciolatek realizuje obowiązek szkolny poza granicami obwodu, rodzice muszą, w terminie do 30 września, poinformować o tym dyrektora szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka.

12. Niespełnianie obowiązku szkolnego

Rodzice, podejmując decyzję o zapisaniu dziecka do klasy pierwszej szkoły podstawowej, decydują jednocześnie o tym, że rozpoczyna ono obowiązek szkolny. Ustawa o systemie oświaty określa, że przez niespełnienie obowiązku należy rozumieć nieusprawiedliwioną nieobecność w okresie jednego miesiąca na co najmniej połowie obowiązkowych zajęć edukacyjnych. Do tego ustawa ta określa, że niespełnianie obowiązku szkolnego podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

13. Organizacja pracy w klasie pierwszej

Rozporządzenie w sprawie ramowych statutow jest podstawą do organizowania pracy w klasie pierwszej szkoły podstawowej. Podstawową jednostką organizacyjną jest oddział. Liczba uczniów w oddziale nie jest centralnie określona. Każdy organ prowadzący określa w tym zakresie swoje standardy.

W szkołach działających w szczególnie trudnych warunkach demograficznych lub geograficznych prawo dopuszcza organizację nauczania w klasach łączonych, w tym też

połączenie zajęć prowadzonych w oddziale przedszkolnym (tzw. zerówki) oraz zajęć prowadzonych w klasie pierwszej.

Godzina lekcyjna, zgodnie z prawem, to 45 minut. Cytowane rozporządzenie daje nauczycielom klas I–III możliwość organizowania poszczególnych zajęć edukacyjnych w dowolnym czasie, np. 20 czy 30 minut z zachowaniem ogólnego tygodniowego czasu zajęć ustalonego w tygodniowym rozkładzie zajęć.

Zgodnie z zalecanymi warunkami i sposobami realizacji podstawy programowej sale lekcyjne powinny składać się z części edukacyjnej i rekreacyjnej, z czego jasno wynika, że nauka poprzez zabawę jest wpisana w edukację ucznia klasy pierwszej. Czas przeznaczony na naukę, zabawę i odpoczynek musi być regulowany przez nauczyciela prowadzącego zajęcia. Do jego zadań należy zmienianie aktywności dzieci i dostosowanie je do potrzeb małych uczniów. Rodzice powinni wiedzieć, że dzieci w pierwszej klasie nie mogą pracować długo przy stolikach bez zmiany aktywności oraz nie mogą mieć zadawanych zbyt wiele prac do zrobienia w domu.

W przypadku jakichkolwiek wątpliwości, należy podejmować rozmowy z nauczycielem oraz dyrektorem szkoły, co może być zadaniem dla rady rodziców reprezentującej rodziców danej klasy pierwszej.

W okresie przejściowym zajęcia z dziećmi w klasie pierwszej, szczególnie w małych szkołach, prowadzone są w oddziałach mieszanych – sześćio- i siedmiolatków. Nauczyciel prowadzący zajęcia z taką grupą dzieci musi stosować formy i metody pozwalające na indywidualizację pracy. Dyrektor szkoły powinien uruchomić szczególną pomoc nauczycielowi, w tym doskonalenie zawodowe w zakresie pracy z grupą różnowiekową.

Dla dzieci, które muszą dłużej przebywać w szkole ze względu na czas pracy ich rodziców czy organizację dojazdu do szkoły lub inne okoliczności wymagające dłuższego pobytu w szkole, szkoła musi zorganizować świetlicę i zapewnić w niej opiekę na niezbędnym czasie.

Organ prowadzący oraz dyrektor szkoły odpowiada za przygotowanie odpowiednich warunków do pracy dla najmłodszych dzieci. Jeżeli jest to możliwe, należy doprowadzić, m.in. do:

- rozlokowania sal najmłodszych uczniów w oddzielnej części szkoły;
- wydzielenia w salach lekcyjnych części dydaktycznej oraz rekreacyjnej;
- wyposażenia w sprzęt i pomoce dostosowane do wieku dzieci i wymagań podstawy programowej;

- wydzielenia świetlicy, placu zabaw itp.

Rodzice, przy wyborze określonej szkoły, powinni sprawdzić, czy dyrektor stworzył odpowiednie warunki do pracy z małymi dziećmi, o których napisałem wyżej. Poszukiwania warto zacząć od analizy stron internetowych najbliższych placówek, a następnie zaplanować wizyty w tych szkołach – także podczas dni otwartych – by bezpośrednio zbadać ofertę edukacyjną, organizację pracy szkoły, jej klimat i kulturę organizacyjną. Ważne są warunki bezpieczeństwa, wyposażenie w pomoce dydaktyczne i sprzęt, dostęp do internetu, funkcjonowanie stołówki, biblioteki, wreszcie zatrudnienie specjalistów: pedagoga, psychologa czy logopedy. Przy podejmowaniu ostatecznej decyzji, do której szkoły wysłać dziecko, warto brać pod uwagę jego zdanie i samopoczucie podczas zajęć adaptacyjnych w szkole.

14. Kwalifikacje nauczycieli

Konieczne kwalifikacje nauczycieli do pracy w szkołach i placówkach określonego typu określa Rozporządzenie w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli. Wynika z niego, że kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w klasach I–III szkół podstawowych posiada zarówno nauczyciel z przygotowaniem do pracy w przedszkolu, jak i nauczyciel uczący na etapie wczesnoszkolnym.

W okresie przejściowym obniżania wieku obowiązku szkolnego warto zatem korzystać z doświadczeń nauczycieli przedszkoli. Wskazane jest, by nauczyciele klas pierwszych szkoły podstawowej spotykali się z nauczycielami przedszkoli i wspólnie wypracowywali metody pracy z sześciolatkami. Wskazane jest również przesunięcie nauczycieli przedszkoli do nauczania sześciolatków i odwrotnie – przesunięcie nauczycieli klas I–III do pracy w przedszkolach.

Warto tutaj dodać, że istnieje prawna możliwość służbowego przeniesienia nauczyciela. Karta Nauczyciela przewiduje, że maksymalnie na trzy lata można przenieść nauczyciela do innej placówki i na inne stanowisko. Jeżeli organ prowadzący i dyrektor szkoły ocenia, że nauczyciele nauczania zintegrowanego nie są w pełni przygotowani do pracy z sześciolatkami w szkole, mogą na czas przejściowy przenieść do szkoły podstawowej nauczycieli przedszkoli, a nauczycieli szkół do przedszkoli.

Przy opracowaniu tekstu korzystałem z następujących aktów prawnych:

- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 ze zm.);
- Ustawa z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jednolity: Dz.U. z 2006 nr 97, poz. 674 ze zm.);
- Ustawa z 27 stycznia 2012 r. zmieniająca ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r. nr, poz.176);
- Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2002 r., nr 101, poz. 926 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2009 r. nr 4, poz. 17);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutow publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. z 2002 r. nr 61, poz. 624 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 20 lutego 2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych (Dz.U. z 2004 r. nr 26, poz. 232 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. z 2009 r. nr 50, poz.400);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz.U z 2010 r. nr 97, poz. 624).